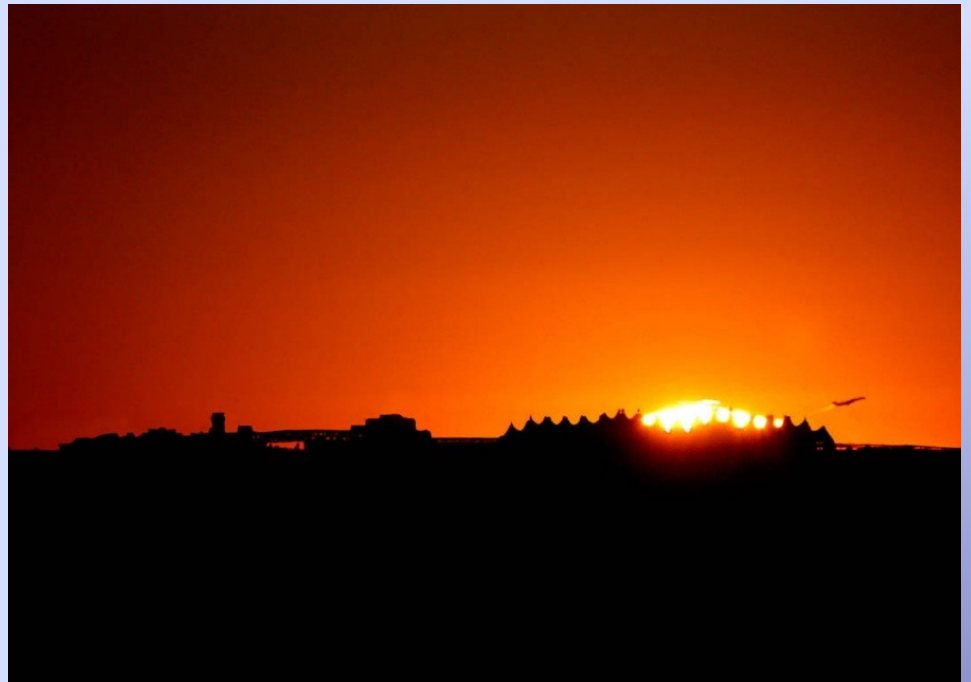

Hodnocení žáků, diagnostika a zpětná vazba k rozvoji kompetencí

- Eva Trnová
- PdF MU©2015

Co se dnes dozvíte (nebo si doma dočtete)

(1) Hodnocení

- Vymezení pojmu
- Fáze hodnocení
- Funkce hodnocení
- Typy hodnocení
 - formativní – sumativní
 - normativní – kriteriální
 - diagnostické – interní – externí
 - průběžné- závěrečné ...

(2) Hodnocení a diagnostika jako zpětná vazba k rozvoji kompetencí

Didaktická diagnostika

Diagnostikované vzdělávací konstrukty:

- vědomosti žáka,
- dovednosti žáka,
- návyky žáka,
- poznávací zájmy žáka o obor,
- postoje žáka k oboru,
- styl učení se žáka v oboru.

Didaktická diagnostika

Diagnostické metody a nástroje:

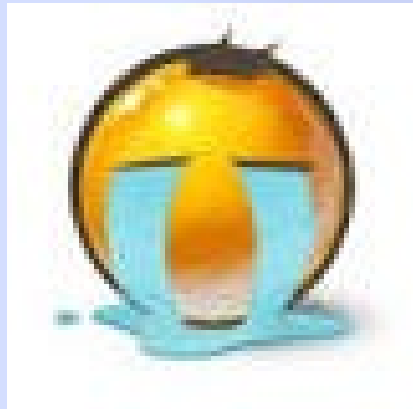
- Ústní zkouška
- Písemná a grafická zkouška
- Didaktický test
- Experimentální zkouška
- Analýza výsledků činnosti žáka
- Pozorování žáka
- Rozhovor
- Dotazník
- Anamnéza

Didaktická diagnostika

Etapy diagnostiky:

- formulace vstupní diagnostické hypotézy,
- volba a příprava diagnostických metod a nástrojů,
- získávání údajů (vlastní šetření),
- zpracování údajů,
- interpretace a vyhodnocení zpracovaných údajů,
- stanovení diagnózy

Co si představujete pod pojmem
hodnocení?

Hodnocení

- **Hodnocení** = proces – součást diagnostiky - vedle indikování, identifikování, klasifikování, interpretování, prognózování a regulování součástí diagnostiky.
- **Zhodnocení** (jako součást diagnózy) - **je vyjádření úrovně** vědomosti, návyku, dovednosti, postoje, schopnosti, motivu, zájmu atd. podle předem stanovených kritérií (norem).
- **Škály** - blíže při testech a dotaznících

Hodnocení žáka

- Jakékoliv sdělení (verbální, neverbální...), které vyjadřuje posouzení výkonu žáka (*hodnotí*).

Evaluace - hodnocení

- **Evaluace** (evaluation) – všeobecné cíle vzdělávání (školní programy, koncepce)
- **Hodnocení** (assessment) - vnitřní rámec výuky – konkrétní cíle výuky (vědomosti, dovednosti)

Hodnocení žáků

Pedagogický slovník (Průcha, Walterová a Mareš, 2003)

- *Sdělení učitelů, které je určeno žákům a vypovídá o míře jejich úspěšnosti ve vzdělávacím procesu. Vzdělávací výsledky žáků jsou hodnoceny oficiálně prostřednictvím **klasifikace** (známky) nebo prostřednictvím písemných zpráv (**slovní hodnocení**).*

Hodnocení ve škole

- Za školní hodnocení jsou považovány všechny **hodnotící procesy a jejich projevy**, které bezprostředně ovlivňují školní výuku nebo o ní vypovídají.
- V užším smyslu se rozumí pedagogickým hodnocením (evaluací) systematický proces, který vede k určení **kvalit a výkonů vykazovaných žákem nebo skupinou žáků**.
- Podstatou školního hodnocení je zjištění **kompetencí - vědomostí, dovedností a postojů žáka** a formulace hodnocení na základě **porovnání** skutečného stavu se stavem předpokládaným, formulovaným jako **cíle výuky**.

Hodnocení - otázky

- Koho hodnotíme?
- Co hodnotíme?
- Jak hodnotíme?
- Proč hodnotíme?
- Kdy hodnotíme?
- Komu je hodnocení určeno?
- ...

Fáze hodnocení:

a) rozhodnutí o cíli a metodě hodnocení

- koho budeme hodnotit - jednotlivce – třídu – školu
- co budeme hodnotit - vědomosti – dovednosti – postoje; sportovní výkon; chování...
- jak budeme hodnotit – slovně – známkou, ...

b) zjišťování informací o skutečném stavu (o žákově výkonu)

- pozorování
- hodnocení výsledků práce...

c) formulování hodnotícího závěru

- stanovení známky nebo pouze prospěl- neprospěl,
- pochvala nebo kritika

Funkce hodnocení (1):

Učitel:

- zpětná vazba k jeho práci;
- umožňuje posoudit připravenost žáka = může navázat na osvojené vědomosti, dovednosti X nemá na co navazovat, musí zopakovat, upevnit...;
- podklad pro vedení záznamů o prospěchu žáka - o dosažené úrovni určitého výstupu...

Žák:

- zpětná vazba k jeho výkonu a prospěchu;
- informace o jeho připravenosti k další práci, studiu – impuls (motivace) k tomu, aby se více snažil...

Rodič:

- informace o práci dítěte;
- porovnání výkonu s ostatními...

Funkce hodnocení (2):

- **Motivační**

- nejfrekventovanější a nejvyužívanější funkce hodnocení;
- může povzbudit = zažije úspěch x odradit = neúspěch.

- **Informativní**

- informace o tom, jak se žák přiblížil k cílové normě - jaký je jeho výkon v porovnání s ostatními, jaká je kvalita osvojených znalostí a dovedností;
- informace o učebním stylu žáka, o příčinách neúspěchu a kvalitách úspěchu.

- **Výchovná – formativní**

- mělo by vést k formování pozitivních vlastností a postojů žáka (k odpovědnosti, k vytrvalosti, ke svědomitosti);
- pomáhat vytvářet postoje k sobě samému a představy o hodnotě vlastní osobnosti.

Typy hodnocení (1)

- **Formativní hodnocení** - má poskytnout cílenou radu, vedení a poučení - zaměřené na zlepšení výkonů, na odstranění chyb a nedostatků v práci žáka – **zpětná vazba pro žáka**.
- **Sumativní (finální, shrnující)** hodnocení – zhodnocení celkového výkonu, slouží jako podklad pro oficiální vyjádření o žákově výkonu, určené často i pro někoho mimo školu.

Typy hodnocení (2)

- **Normativní hodnocení** - je hodnocením výkonu jednotlivých žáků ve vztahu k výkonům ostatních.
- **Kriteriální hodnocení** (absolutního výkonu) - zjišťuje splnění či nesplnění **konkrétního výkonu (kritéria)**.
- Kvantifikování kritérií
- Kritérium - standard

Typy hodnocení (3)

- **Diagnostické hodnocení** - se speciálně zaměřuje na odhalení učebních obtíží žáků a zjištění zvláštních vzdělávacích potřeb.
- **Interní (vnitřní) hodnocení** - je prováděno učiteli („uvnitř školy“).
- **Externí (vnější) hodnocení** - je navrhováno a většinou prováděno osobami mimo školu.

Typy hodnocení (4)

- **Heteronomní** – hodnocení „někým jiným“ – nejčastěji učitelem, jiným žákem.
- **Autonomní** - hodnocení jako cíl učení a jako nástroj samotného žáka – sebereflexe – spojení s reflexí svých vlastních učebních procesů = „uměním učit se“.
- **Proces odcizování hodnocení žákovi** – „učí se jen pro známky“ - týká se prakticky všech forem hodnocení.

Typy hodnocení (5)

- **Neformální hodnocení** - pozorování výkonů během běžné práce ve třídě.
- **Formální hodnocení** - žáci jsou předem upozorněni a mohou se připravit.
- **Průběžné hodnocení** – hodnocení úrovně bez klasifikace – poskytuje možnost odhalit nedostatky v počátcích.
- **Závěrečné hodnocení** – klasifikace.

Klasifikace

- Jedna z nejvýznamnějších **forem zhodnocení** vzdělávacích výsledků a chování žáků.
- Vzniká ***kvantifikací*** zhodnocení (jako součásti diagnózy) pomocí **stupňů klasifikační škály**.
- Tyto stupně jsou vyjádřeny výroky, slovy nebo čísly – různé **typy klasifikace**.

Hodnocení - klasifikace

- **Klasifikace** = kvantifikace zhodnocení (jako součásti diagnózy) pomocí stupňů klasifikační škály.
- Tyto stupně jsou vyjádřeny výroky, slovy nebo čísly.
- Pětimístná stupnice vyjádřená čísly:
- 1. stupeň - výborný
- 2. stupeň - chvalitebný
- 3. stupeň - dobrý
- 4. stupeň - dostatečný
- 5. stupeň - nedostatečný
- Z jezuitského školního řádu **z roku 1599** přežívá na našich základních a středních školách nejen pětistupňová klasifikační stupnice, ale i celková **stresující atmosféra zkoušení**.

Hodnocení - klasifikace

Stanovení hodnotících norem:

- **intuitivně** (tradice, zkušenosti)
- **průměrování** výkonů žáků
- podle **závěrů vědeckého bádání** (pedagogika, psychologie, sociologie, prognostika aj.)
- **sociální vztahová norma** - výkon žáka je poměřován v určitém čase s výkony jeho spolužáků (ne průměrováním!)
- **individuální vztahovou normou** - je srovnávání výkonu žáka s jeho vlastními dřívějšími výkony (vývoj žáka)

Hodnocení - klasifikace

Příklad:

Hlavní **hodnotitelné a klasifikovatelné konstrukty** ve výuce přírodovědy:

- Řešení úloh
- Tvorba úloh
- Řešení projektů
- Provádění pokusů
- Tvorba pokusů
- Měření, jeho zpracování a vyhodnocení
- Eseje
- Pečlivost a kvalita činností
- Formální stránka činností
- Kvalita fyzikálního vyjadřování, diskuse
- Dovednost užívat matematický aparát a ICT

Slovní hodnocení

- Je konkrétní vyjádření o dosažené úrovni žáka.
- Má vysokou informační hodnotu a může dobře motivovat.
- **Nestresuje, obsahuje doporučení pro další rozvoj a respektuje individualitu žáka.**
- Pro učitele **je časově náročné a obtížné** (je třeba se vyvarovat schématických vyjádření a klišé).
- Do slovního hodnocení zařazujeme **slovní obsahovou analýzu výkonu, ocenění žáků po vyučovací hodině, zhodnocení realizovaného projektu, parafrázování výkonu** (pozitivní i negativní), **odměnu, vyznamenání žáka, pochvalu, tabuli cti či hanby.**

Další formy hodnocení

- **Jednoduché mimoverbální hodnocení** - úsměv učitele, přikývnutí, zavrtění hlavou, zamračení se, přísný pohled, gesto, dotyk učitele (pohlazení, podání ruky).
- **Jednoduché verbální hodnocení** - velice jednoduché slovní hodnocení (ano, ne, dobře, špatně, chyba, prima, OK). Kratší slovní vyjádření s emocionálním nábojem, např. : " Dnes jsi mě potěšil." "Čekal jsem, že to zvládneš." "Zklamal jsi mě."
- **Oceňování výkonů** - výstavky žákovských prací, nástěnky, tabule úspěchů, pověření žáka náročnějším úkolem, pověření žáka méně náročným úkolem, pověření vedením týmu.
- **Písemná a grafická vyjádření** - písemná charakteristika žáka, diagramy, zařazení na diagramu, posuzovací škály, hodnotící tabulky.

Validita hodnocení:

- = obsahová **správnost** školního hodnocení;
- nutné stanovení pravidel a jejich dodržování;
- klíčový je požadavek shody mezi **vzdělávacími cíli, vyučovacími činnostmi a postupy hodnocení.**
- Otázka – lze zahrnout do hodnocení postoje?

Ukázka z e-opory:

- *Slavík (1999, s. 63) uvádí příklad hodnocení s problematickou validitou. Zdůvodněte, v čem je validita tohoto hodnocení problematická.*
- **Luboš:** Paní učitelko, jsem překvapen, že jsem z dějepisu dostal jenom trojku. Výsledky testů jsem přece neměl tak špatné.
- **Učitelka Tomášková:** Víš, musela jsem vzít v úvahu Tvé časté absence. Mnoho témat ti zcela uniklo.

Diagnostika a hodnocení jako zpětná vazba k rozvoji kompetencí

- (klíčové) kompetence – „komplex vědomostí, vědomostí a postojů – jsou „nadpředmětové;“
- Jiné cíle - jiný úhled pohledu na posuzování výkonů žáků.
- Kategorie výkonů žáků - odvozeny z klasické Bloomovy taxonomie vzdělávacích cílů:
 - **1. základní pojmy nebo dovednosti,**
 - **2. analýza a porozumění obsahu, reproduktivní**
 - **3. zobecňování, aplikace, metakognice.**
- Cíle vyšších stupňů - jiný styl výuky
- Pozor na rozpor – **učím vědomosti a chci porozumění nebo aplikaci**
- Niemerikova klasifikace kognitivních cílů – **vědomost (zapamatování – porozumění) x dovednost (reproduktivní – produktivní)**

Diagnostika a hodnocení jako zpětná vazba k rozvoji kompetencí

„Každé kritérium, které poměřuje kvalitu žákova školního výkonu nebo chování je vyjádřením určité kompetence nebo složky kompetence, kterou žák v praxi může do nějaké míry dosáhnout nebo ji naopak postrádá.“

(Slavík, Hodnocení v současné škole)

Kdo potřebuje zpětnou vazbu?

Žák – učitel – rodič – ředitel – inspekce společnost

Diagnostika – stav

Hodnocení - úroveň

Rozšiřující literatura k tématu

- Kolář, Z., & Šikulová, R. (2005). Hodnocení žáků. Praha: Grada.
- Pasch, M., et al. (2005). Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Praha: Portál. (s. 102-116)
- Slavík, J. (1999). Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi. Praha: Portál.
- Slavík, J. (2003). „Autonomní a heteronomní pojetí školního hodnocení – aktuální problém pedagogické teorie a praxe. Pedagogika, 53(1), 5-25.
- Straková, J., & Slavík, J. (2013). (Formativní) hodnocení – aktuální téma. Pedagogika, 63(3), 277-284. Dostupné z <http://userweb.pedf.cuni.cz/wp/pedagogika/?p=1085>
- Žlábková, I., & Rokos, L. (2013). Pohledy na formativní a sumativní hodnocení žáka v českých publikacích. Pedagogika, 63(3), 328-354. Dostupné z <http://userweb.pedf.cuni.cz/wp/pedagogika/?p=1079>

Hodně sil a chuti do učení – ať
mám co diagnostikovat!

